

Tekstudklip fra:

Grovvare-nyt

Postboks 117, 9560 Hadsund
Tlf 98 57 40 55
e-mail: gb@grovvarennyt.dk
Redaktion / udgiver: Gunner Buck.

*hængigt ugentligt nyhedsbrev om grovvarer - virksomheder og branchen
samt handel, korn, foderstoffer, gødning, plante værn, såsæd, frø, energi mm*

Nr. 33

*

20. august 2010

*

16. årgang

I kamp mod monokulturer

Nøgen purpurfarvet gaffelbyg, zanduri-hvede og forsøgmed stinkbrand-resistens ispelt.

Det var blot nogle af de sorter og projekter, som kornforsker og agronom **Anders Borgen** inviterede interesserede til at se og høre om på markvandringen den 8. juli på hans marker i Hou ved Mariager.

Her driver Anders Borgen sin egen private forskningsvirksomhed Agrologica, men han er i tæt samarbejde med mange andre gamle arter og sorter samt økologi.

Anders Borgen, der her ses i de næsten hestklare kornforsøg i Hou, mener, at monokulturer bør erstattes af langt større biodiversitet, end vi kender i dag.

Læs herom på siderne 6-8

Læs også:

145 mio. kr. til ny miljøteknologi.....	2
Cimbria skal levere udstyr til Ukraine for 215 mio. kr.....	2
UniMerchants udvider med afdeling for marketing.....	3
Ansøgninger om brødhvedenorm for ca. 30.500 ha.....	3
Huskeseddel for brug af NIT fra Videncenter for Svineproduktion.....	4
Standardviden ombrug af NIT.....	4
<i>Bæredygtigt Landbrug om Grøn Vækst:</i> Vil give flere oversømmelser.....	4
Konkurrencestyrelsen og Forbrugerstyrelsen fusioneret.....	5
Faciliteter til udvikling af high-tech til fremtidens landbrug blev indviet.....	8
Netværksmøde: It i landbruget.....	8

Modtagere kan udskrive og arkivere Grovvarennyt til eget brug.

Kopiering / videresendelse af Grovvarennyt er kun tilladt inden for abonnementet - eller efter aftale med udgiver.

Abonnementet dækker alene medarbejdere i den abonnerende forretning, afdeling eller fabrik.

Monokulturer bør afløses af større diversitet i afgrøderne

Brugen af monokulturer i såvel konventionelt som i økologisk jordbrug er efter agronom og kornforsker Anders Borgens vurdering et stort problem.

Anette Eckholdt
freelancejournalist

- Monokulturer er både med til at holde pesticidforbruget oppe, og de truer samtidig stabiliteten i verdens fødevarerforsyning, mener **Anders Borgen**.

- Såsædslovgivningen blev oprindeligt lavet for at beskytte landmændene mod handel af dårlig såsæd, men i de seneste 50 år har det udviklet sig til en situation, som kun er i planteforædlernes interesse og på bekostning af både landmænd, fødevarerindustri og forbrugere.

- Man må jo ingenting lænere, siger han.

Derfor har Grovvarenyt stillet 10 "skarpe" spørgsmål til Anders Borgen.

1. Hvad er det, du mener, der er galt med monokulturer?

Anders Borgen:

I en mark, hvor alle planter er genetisk ens, vil alle planter være modtagelige for de samme smitetracer af de samme sygdomme.

Hvis én er modtagelig, så vil alle være modtagelige.

- Det er helt forrykt, at det er forbudt at handle med noget som helst, der ikke er certificeret, mener Anders Borgen. Arkivfoto fra Anette Eckholdt.

Når næsten alle landmænd oven i købet dyrker de samme ganske få sorter, så er det, at man får disse epidemiske udviklinger af sygdomme, som vi kender fra meldug og rust i korn, eller skimmel i kartofler.

Nogle gange kan de slet ikke styres, heller ikke med fungicider.

Bagom Anders Borgen

kårene som ph.d studerende og adjunkt ved Landbohøjskolen valgte agronom **Anders Borgen**

i 2001 at sige farvel og tak til universitetsverdenen og i stedet arbejde som konsulent i rådgivningsfirmaet Scanagri frem til 2003.

Herefter etablerede han eget firma under navnet Agrológica, og i dag lever han af at være selvstændig forsker med base på en lille ejendom i Hou ved Mariager.

Økologien har altid fyldt en del i Anders Borgens liv.

Som agronomstuderende skrev han hovedopgave om frøbårne sygdommen i økolo-

gi, og det var en afhandling om stinkbrand i økologisk hvede.

I dag ligger hans opgaver primært inden for genressourcer og planteforædling.

Ifølge egne ord bliver han aldrig træt af at missionere mod monokulturerne i jordbruget.

- Jeg råber i de mikrofoner, der står foran mig.

- Der er nok mange, der er trætte af at høre på mig, men bare der er nogle få, som gider lytte, så er det godt nok.

- Jeg har fundet en niche og har ikke ambitioner om at skule udvide mit firma til en stor institution, siger han.

epidemier, som kan sprede sig over hele kontinenter.

En sorstrust ved navn UG99 ødelægger i disse år hvedeavlen i de lande i Østafrika, hvor man er gået over til monokulturer, men ikke i de lande, hvor man stadig overvejende dyrker landsorter.

Rene linier er også mere følsomme for klimatiske svingninger, så i tilfælde af tørke eller lignende vil udbredt dyrkning af de samme sorter af genetisk ens individer reagere ens.

Konsekvenserne af den nuværende tørke i Rusland bliver forstærket af, at man dyrker monokulturer af de samme sorter over så store arealer, som man gør.

Monokulturer er på den måde både med til at holde pesticidforbruget oppe og truer samtidig stabiliteten i verdens fødevarerforsyning.

Epidemier og tørke er jo alvorlige sager, og et udbytte på nogle få procent fra eller til betyder måske ikke betyder så meget på den enkelte mark eller den enkelte bedrift, men når det sker for alle landmænd samtidigt på et helt kontinent, fordi de dyrke de samme genetisk ensartede sorter, så påvirker det kornlagrene, og her kan nogle få procent fra eller til faktisk godt betyde så meget, at det påvirker verdensøkonomien.

2. Gælder det alene for økologisk jordbrug, eller er problemerne efter din mening lige så store i konventionelt jordbrug?

Anders Borgen:

I princippet gælder det jo begge dele, men hvor man i konventionelt jordbrug kan fjerne nogle af symptomerne ved at øge pesticidforbruget, så straffes økologerne hårdere, når de angribes af sygdomme.

Sidste år var der eksempelvis total misvækst i de økologiske triticale-marker på grund af gul-

nogle steder næsten blev opretholdt i det konventionelle system ved øget pesticidforbrug.

Ofte skyldes alt sammen, at alle landmænd bruger rene linier af de samme sorter.

3. Hvilke løsninger på problemerne, mener du er nødvendige?

Anders Borgen:

Jeg mener, at det ville være en fordel, hvis landmændene brugte flere forskellige sorter, og at sorter hver især ikke var genetisk ensartede, men indeholdt forskellige resistensskil-

der. Dette kræver dog en ændring af såsædslovgivningen, og det er her, jeg ser problemerne i det nuværende godkendelses- og certificeringssystem.

Det satser ensidigt på de genetisk ensartede sorter, og forbyder direkte alt andet.

Ikke nok med, at det kun er de ensartede sorter, der kan certificeres, men det er også forbudt at udveksle og handle med noget som helst, der ikke er certificeret.

Det mener jeg er helt forrykt.

Den tankegang om at forbyde al handel med ikke certificeret materiale, det kan være udmærket i medicinal-industrien, men selv her har man åbnet for handel med naturmedicin, bare det tydeligt fremgår, at der ikke er tale om godkendt og afprøvet medicin.

Men at lave noget tilsvarende på noget så uskyldigt som en pose havefrø, det er at skyde langt over målet.

At eksempelvis en bager ikke må få en landmand til at dyrke en gammel landsort med nogle specielle egenskaber fra en genbank, bare fordi den er lidt uensartet, og der ikke er betalt for optagelsen på EU's sortliste, det er helt hen i vejret.

(fortsættes side 7)

Læs mere om **Anders Borgens** synspunkter i notatet *Oplæg til diskussion om fremtidens sortsudvikling i økologisk jordbrug*. Det er en bestillingsopgave fra Økologisk Landsforening. Se notatet: <http://www.agrológica.dk/publikationer/sortsudvikling.pdf>

Monokulturer bør..

(fortsat fra side 6)

4. Du peger på behovet for større diversitet i de enkelte afgrøder. Hvilke udfordringer ligger der i at dyrke sortsblandinger?

Anders Borgen:

Der er masser af problemer. Både juridiske, praktiske, kulturelle og mange andre problemer.

For det første, så er det jo forbudt at handle med såsæd, som ikke er ensartet, med mindre der er tale om standard sortsblandinger, så lovgivningen skal ændres, så de landmænd, der har lyst til det, kan få lov at prøve.

Tit er prisen også lavere, hvis kornet ikke sælges som et af de mest gængse sortsnavne. Og det skyldes igen bl.a., at maltbyg og bagehvede altid handles som rene sorter.

Desuden skal der opbygges et helt ny forskningsfelt, hvor vi kan lære mere om, hvordan man bedst muligt komponerer blandinger, så vi udnytter mulighederne bedst muligt.

Man kan sige, at der skal ændres kultur i synet på korn dyrkning.

Der har bredt sig en berøringsangst mod variation i kornmarkerne, som er indgroet i alle led i korndyrkningen, lige fra den helt praktiske dyrkning over handlen og helt op i det politiske system.

Det er synd, men nok meget forståeligt.

Vi er jo blevet vant til ensformigheden og forbinder variation i en kornmark med noget negativt, fordi det ofte skyldes ukrudt, sygdomme og misvækst, og ligesådan med et uensartet kornparti.

Sådan behøver det imidlertid ikke at være, hvis det er en styret og tilsigtet variation i de rette blandinger.

Mel blandes jo alligevel af forskellige sorter på møllen for at opnå den rette kvalitet, så det handler bare om at lave blandingen ude i marken i stedet for på møllen, for at udnytte alle blandings fordelene, også på markniveau.

Det betyder ikke, at der kommer ukrudt og sygdomme i det.

Tværtimod.

5. Hvordan kan disse udfordringer løses og af hvem?

Anders Borgen:

Det kan kun løses i fællesskab.

Det kan kun løses, hvis landmændene og grovvarebranchen bliver enige om at løse problemet sammen.

Grovvarebranchen kan forhindre køb og salg af blandinger, men hvis de gerne vil, så kræver det, at landmændene også er villige til at købe det og dyrke det.

Så først og fremmest er det en beslutning, der skal tages om, at man gerne vil tillade, at de kan lade sig gøre.

Endelig skal politikerne også give tilladelse til det, men det er en ren formalitet, hvis bare landmænd og grovvarehandel bliver enige.

6. Er det realistisk at gennemføre en sådan revolution, når hele sortsbegrebet er blevet et stærkt indarbejdet og internationalt anliggende?

Anders Borgen:

Jeg synes, det er voldsomt at kalde det en revolution.

Da man begyndte at lave hybridforædling, vendte man jo også planteforædlingen på hovedet, og blev nødt til at ændre lovgivningen for at det kunne lade sig gøre.

Det foregik ganske smertefrit, men selvfølgelig kan da godt sige, at hybridforædlingen har revolutioneret planteforædlingen i nogle afgrøder, f.eks. i majs.

Landmænd har dyrket blandinger i 10.000 år.

Det er faktisk kun i en ganske kort periode på de seneste 100 år, hvor man er begyndt at dyrke afgrøder med rene sorter.

Den gang havde man så andre problemer, som vi heldigvis kan overkomme i dag.

Hvad der er realistisk, og hvad der ikke er, det bestemmer vi jo selv.

Vi kan da godt ændre det, hvis vi vil, men du har da ret i, at med det nuværende udgangspunkt, så kommer der nok til at gå et stykke tid, før det slår helt igennem.

Først og fremmest tror jeg, at vi har behov for nogle eksempler, der kan vise, at det godt kan lade sig gøre, og hvor man kan høste nogle erfaringer,

der kan belyse de praktiske problemer og muligheder.

Og her har vi jo det første problem, for det er ikke engang tilladt at forsøge i praksis, så indtil videre er det kun i forskningen, hvor der kan arbejdes med det.

Her virker det også godt nok, men det bliver jo lidt teoretisk, når man ikke må afprøve det i praksis på grund af lovgivningen.

7. Hvorfor mener du, at økologerne skal være foregangsmand – og hvordan?

Anders Borgen:

Som sagt, så er det jo økologerne, der oplever de største problemer med det nuværende system, så motivationen til at løse problemerne må forventes at være størst her.

Endvidere er idéen bag økologien jo, at de skal gå foran med et godt eksempel i miljøspørgsmålene, og biodiversitet er jo det vigtigste begreb indenfor natur og miljø.

8. Du opfordrer landmænd til at bruge egen og gerne ucertificeret udsæd af korn. Hvorfor det?

Anders Borgen:

Jamen, det er jo fordi man ikke kan certificere såsæd med mindre der er tale genetisk identiske frø.

Jeg så da hellere, at certificeringssystemet blev ændret, så det blev lovligt, men indtil da, så er der ikke andre muligheder end at bruge egen såsæd.

Såsædslovgivningen blev oprindeligt lavet for at beskytte landmændene mod handel af dårlig såsæd, men i de seneste 50 år har det udviklet sig til en situation, som kun er i planteforædlernes interesse og på bekostning af både landmænd, fødevarerindustri og forbrugere.

Man må jo ingenting længe!

Danmark skal leve af innovation, ikke mindst i fødevarerbranchen.

En fødevarer virksomhed kunne jo godt udvikle et nyt produkt på baggrund af en speciel sort med særlige egenskaber, men det kan i praksis ikke lade sig gøre i dag på grund af såsædslovgivningen.

Hvis De Fem Gårde eller Koberg vil lave noget mel af en

speciel sort, så kan det ikke lade sig gøre, for det ville blive alt for dyrt at godkende en ny sort til et lille specielt marked, og hvis sorten ikke er godkendt og optaget på EU's sortliste, så må landmændene hverken modtage eller udveksle såsæd mellem hinanden.

Og de landmænd, der gerne vil nedsætte pesticidforbruget, eller økologer, som vil undgå nogle sygdomme ved at have større variation i marken, de må slet ikke købe den såsæd, som de efterspørger.

Det kan da ikke være i landmændenes interesse, at de ikke må købe det, de gerne vil have.

Detailreguleringen er jo gået helt i selvsving på det her område.

Derfor er der ikke andre muligheder end at bruge egen såsæd, hvis man vil lave noget, der er bare lidt anderledes end den almindelige bulkvare.

9. Grovvarenyt: Hvordan bør forædlingen og forhandlingen af såsæd forbedres efter din mening?

Anders Borgen:

Jeg tror, der er et merudbytte at hente ved at udnytte blandinger i højere grad, og først og fremmest er der et mere stabilt udbytte.

For at udnytte dette kræver det, at planteforædlingen bruger andre forædlingsmetoder.

Hvede og byg skal forædles lidt mere som rug, som jo aldrig har været genetisk ensartet fordi den er fremmedbestøvende.

Endvidere kræver det, at grovvarebranchen er villig til at handle med det, både som salg af såsæd og køb af produkter, men det er nok det mindste af det.

For at komme i gang med det, så kræver det, at såsædslovgivningen laves om, men i praksis er den jo lavet af lobbyister fra branchen.

Der er jo ikke andre, der interesserer sig for dette specielle emne, så det er ikke noget politikere normalt blander sig i.

Hvis der er enighed i branchen om at ændre det, så kan det sagtens lade sig gøre.

(slutter side 8)

Monokulturer bør..

10. Man kan ikke patentere en ny sort, men man kan godt patentere en ny egenskab i en plante – fx i genmodificerede planter. Hvad ser du af problemer i det?

Anders Borgen:

Hidtil har det være et meget fint system, at der ikke var patenter på plantesorter.

Enhver planteforædler har haft ret til at forædle videre på de bedste sorter, også selv om det var konkurrentens sorter.

Det har bestemt været med til at fremme udviklingen af nye og bedre sorter.

Hvis sorterne var patenterede, så ville ejerne af patentet

ne i at bruge sorterne til planteforædling.

Det vil hæmme udviklingen af nye sorter.

Endvidere vil patenter især være til fordel for de store firmaer.

Og jeg ser også en problemstilling i den monopolisering i branchen, som foregår i dag.

Jo færre firmaer, der styrer markedet, jo færre sorter bliver der også udbudt til salg, og det bidrager jo også til monokulturen i marken og i fødevarerindustrien.

Og det er jo i hvert fald ikke i landmændenes interesse, at der i dag kun er ganske få afgrøder, der stadig forædles i Danmark.